

REZUMAT

Istoria bisericească - întâlnire anamnetică, dialogică și tămăduitoare cu trecutul

Traectoria activității didactice și științifice pe care am desfășurat-o până acum a fost direcționată de câteva proiecte de cercetare la care am participat în calitate de membru al echipei de cercetare, responsabil de proiect sau director de proiect. Am explorat în continuare și culoarul de cercetare referitor la viața bisericească a românilor ortodocși din America de Nord. De asemenea, ca urmare a implicării în structuri științifice și de cercetare, și a unor oportunități de formare profesională, am abordat domenii noi cum ar fi relațiile ecumenice și demografia istorică.

Din punct de vedere metodologic am optat, cu precădere, pentru cercetarea de arhivă, editarea critică de documente, în special corespondență, analiză și interpretare istoriografică. Hotărâtoare au fost pentru rezultatele inovative ale cercetării stagiile de documentare în arhive și biblioteci din țară și străinătate.

Rezultatele activității de cercetare au fost validate, atât prin receptarea lor și introducerea acestora în cercetarea istoriografică ulterioară, cât și prin câștigarea unor sesiuni de finanțare pentru proiecte editoriale sau a unor premii oferite de organisme bisericești, universitare sau de foruri care finanțează activitatea științifică.

Principalele direcții de cercetare pe care imi propun să le ilustrez în prezenta teză de abilitare sunt: creștinismul american, ortodoxia și românii din America de Nord, instituții ecleziastice, identități confesionale, realități ecumenice și demografie istorică.

Activitatea didactică și științifică de până acum a fost ghidată de opțiunea de a pleda pentru **aprofundarea cunoașterii istoriei bisericești și a dimensiunii duhovnicești** a acestei cunoașteri. În și prin istorie ne cunoaștem; ea este oglinda care ne relevă chipul de până acum și ne ajută să anticipăm chipul viitor. Ea ne oferă cunoaștere, dar și autocunoaștere, căutare dar și afirmare identitară. Istoria este astfel un instrument de cunoaștere prin recurs la experiența înaintașilor. Istoria este o întâlnire anamnetică cu trecutul. Potențialul tămăduitor al istoriei, precum și dimensiunea sa duhovnicească sunt surprinse în mod explicit de Paladie care crede că prin recurs la memorie/istorie se poate vindeca/transforma viața unei persoane, iar această transformare izvorâtă din cunoaștere devine premisă pentru vindecarea spirituală a societății.

Dialogul cu trecutul este o dovadă certă a însănătoșirii și o premiză a dialogului cu prezentul. Leonard Swidler, referindu-se la dialogul inter-religios contemporan, propune un model dialogic tridimensional și anume un dialog al minții, al mâinilor și al inimii. Rezultatul ar putea fi viziune comună cu privire la prezent și viitor, acțiuni comune și evident, mai multă solidaritate și mai puține resentimente.

O parte însemnată din cărțile, studiile și articolele redactate de-a lungul vremii se bazează pe corespondență. Relevanța documentară a scrisorii/documentului am susținut-o de fiecare dată, fie că a fost vorba de scrisori din epoca patristică, de corespondența dintre teologii de la Tübingen și Patriarhul Ieremia al Constantinopolului, de corpusul epistolar șagunian sau de corespondența românilor ortodocși din America cu centrele bisericești din țară.

Pentru a ilustra valoarea corpusurilor epistolare am ales în contextul acestei lucrări să facem o analiză a scrisorilor Sfântului Vasile cel Mare.

Cercetările privind **creștinismul american** ne-a oferit prilejul să facem o incursiune în istoria creștinismului american din perioada colonială, însoțind într-o călătorie imaginară pe misionarii care au răspândit valorile eterne ale Evangheliei în sălbăticia imensului continent nord-american și pe liderii comunităților religioase care au căutat libertatea religioasă în aceste ținuturi sălbatice.

Ortodoxia în America este un subiect care ne-a preocupat intens încă din perioada studiilor doctorale. În momentul de față, ca urmare a publicării rezultatelor cercetării nu numai în limba română, ci și în engleză și germană, studiile publicate de noi sunt reper pentru temă atât la nivel național și european, cât și în mediul teologic ortodox din America.

Studiile noastre și-au propus să investigheze istoria comunităților ortodoxe din America, să identifice și să urmărească filonul misionar al prezenței ortodoxe în spațiul nord american, să chestioneze elementele de ordin ecleziologic, canonic, liturgic, social și etnic care definesc existența instituțională ortodoxă în acest context și să ilustreze mozaicul jurisdicțional rezultat al prevalenței logicii etnice în detrimentul celei ecleziologice.

Viața bisericească a românilor care au emigrat în America de Nord constituie tema de cercetare centrală a activității mele științifice. Am aprofundat această temă la nivel doctoral și am continuat cercetările în vederea editării unui corpus documentar menit să ilustreze complexitatea și dinamica vieții ecleziale a emigranților.

Au fost explorate un număr de peste 20 de fonduri arhivistice care conțin documente referitoare la viața politică, socială, economică și în special religioasă a românilor ortodocși din America. Ca urmare a acțiunilor întreprinse s-au identificat un număr de peste 10.000 de pagini de documente care au fost și vor fi valorificate documentar în continuare.

Având convingerea că istoria bisericească este o întâlnire anamnetică, dialogică și tămăduitoare cu trecutul, am abordat și aspectele controversate din relațiile românilor ortodocși din America cu Biserica din țară.

O altă direcție majoră de cercetare, ilustrată prin realizări importante, o constituie **istoria instituțiilor ecleziastice din Transilvania**. Cercetările au fost structurate pe două coordonate: legislația ecleziastică și corespondența sfântului ierarh Andrei Șaguna, mitropolitul Transilvaniei, iar din punct de vedere metodologic s-au pliat pe două paliere: editarea de izvoare și publicarea de studii menite să interpreteze și să valorifice istoriografic izvoarele.

Data fiind amploarea cercetării, demersul este unul de lungă durată și nu poate fi asumat de o singură persoană. Astfel am făcut parte din și am constituit echipe de cercetare de succes, am obținut rezultate semnificative (8 volume și 11 studii temeinice).

În orizontul cercetării istorice contemporane, laice și ecleziastice deopotrivă, se consemnează în ultimii ani o preocupare constantă pentru definirea identităților etnice și confesionale. Acest fapt este certificat prin numărul mare de studii și lucrări cu privire la imaginea de sine și la imaginea celuilalt.

Printre domeniile care au furnizat studiului alterității repere din spațiul istoriografic se numără și cel al **raporturilor interconfesionale**. Studiul dintre două sau uneori chiar mai multe identități ecleziale a condus și la o analiză a imaginilor reciproce, care au permis reperarea unor trăsături identitare ce garantează o mai bună autodefinire și o raportare corectă în spațiul alterității.

Această zonă de cercetare am explorat-o și noi. A fost vorba de studii cu privire la conturarea identității creștine în biserica primară și, mai ales, de abordări ale procesului de confesionalizare din epoca reformei.

Ecumenismul constituie în zilele noastre unul dintre cele mai dezbătute subiecte în mediul bisericesc. Am considerat că este nevoie de o incursiune atât în istoria mișcării ecumenice și a agajării Bisericii Ortodoxe în acest efort de cunoaștere reciprocă, cât și de prezentări sistematice ale marilor teologi ortodocși, participanți la dialogul ecumenic, ale pozițiilor lor teologice referitoare la ecumenism și ale pledoariilor lor pentru deschidere și educație ecumenică. Până în acest moment am reușit să deschidem două linii de cercetare. Prima se referă la nevoia de a aduce mărturia ortodoxă în lumea ecumenică. Pentru aceasta am ales, ca studiu de caz, viziunea pe care a promovat-o teologul John Meyendorff. A doua evidențiază necesitatea educației ecumenice în mediul academic teologic, ca o premisă fundamentală a înțelegerii importanței dialogului ecumenic.

Demografia istorică este o zonă de interes mai recentă. Cercetările pe care le-am inițiat în această direcție au o importantă dimensiune interdisciplinară, însă, în același timp, ele pot deveni foarte prețioase pentru dezvoltarea unor strategii pastorale și misionare care să fie acorate în realitățile demografice. Este demonstrat deja faptul că la nivel global de produc schimbări majore în structura religioasă a populației. Din punct de vedere demografic, principalii factori ai schimbării sunt: rata fertilității, speranța de viață, structura populației pe categorii de vârstă, schimbarea apartenenței religioase și migrația. Este nevoie de o receptare eclezială a datelor furnizate de instituții specializate în analiza evoluțiilor demografice la nivel global și de transferul predicțiilor făcute pe baza acestor analize către zona de strategie misionară.

Am încercat pe parcursul acestei teze să ilustrăm culorile de interes științific și zonele de expertiză pe care le-am dobândit până acum. Așa cum se poate observa aceste coridoare istoriografice sunt deschise spre noi abordări. Credem cu tărie în dimensiunea anamnetică, dialogică și tămăduitoare a istoriei. De asemenea, ne exprimăm convingerea că subiectele abordate nu pot fi epuizate prin activitatea unei singure persoane, munca în echipă fiind, de fapt, o premiză a continuării cercetării unora dintre ele. O preocupare constantă pe care am avut-o a fost nu numai de a racorda cercetările noastre la tendințele naționale și internaționale, ci și de a integra în fluxul istoriografic internațional rezultatele eforturilor euristice.

Pe de altă parte, regulile dialogul ecumenic și inter-religios contemporan și cele ale conviețuirii într-un mediu multiconfesional și chiar plurireligios reclamă cunoaștere și autocunoaștere. Cunoașterea istoriei partenerului și autocunoașterea propriei istorii, recunoașterea identității celuilalt și afirmarea propriei identități sunt azi premise ferme ale dialogului.